

Изази суботом.

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ на годину 4 ф.,
на по године 2 ф., на четврт
године 1 ф.

За АУСТРО-УГАРСКУ, БОСНУ
и ХЕРЦЕГОВИНУ на годину 6
ф. на по године 3 ф. на четврт
године 1 ф. 50 новч.

За све остале земље годишње
20 фран. у алату, на по године
10 фран., на четврт год. 5 фран.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

Л И С Т ЗА ПО Л И Т И К У И К Њ И Ж Е В Н О С Т.

Претплати шаље се у плаћеним
писменима непосредно администра-
цији „Глас Црногорца“ на Петинје,
или отиравши новина на
коју драго пошту; а коме је на-
ручије може се преплатити
преко г. *Петра Раманаковића*, кн.
црн. агента у Котору. Доноси се
шпалу уредништву. Рукописи се
не враћају.

За огласе плаћа се, по простору
који заузму из петита 7 новчића
од реда за први пут, а за сваки
даљи пут по 5 новчића. За огласе
веће и на дуже вријеме попу-
шта се.

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

ЦЕТИЊЕ, 5 маја.

Политичко-црквени закони, које је почео уводити у Угарској бивши Векерлов кабинет противу воље честитог Владаоца и већине народа, а на штету римокатоличке цркве а такођер и православне, прошле недјеље доведоше до отвореног озбиљног сукоба између угарске владе и заједничког аустро-угарског министарства иностраних дјела. Очекивао се сваки час или пад Ванфијевог кабинета, или грофа Калнокија, који је већ био поднио оставку.

Према раду отвореном и безобзирном угарске владе противу интереса римокатоличке цркве, ватикански пуниције Албарди у Бечу, са знањем угарске владе пропутовао је Угарску, на ком су га путу, сасвијем наравно, католици дочекивали одушевљено, католички преставници поглавце своје цркве у опасности. Папини повјереник није позвао католике, да се покоре повијем црквеним законима, него их је храбрио, да истрају у борби противу петинјех. И то је била његова велика кривица, коју је министар-пресједник Ванфи, у парламенту, услед једне интерпелације, отворено истакао, тврдећи, да је гроф Калноки у потпуном споразуму са будинештанском владом. Услед те изјаве Ванфијевог противу пуниција Албардија, гроф Калноки је у једном свом органу опореквао тврђење Ванфијево, које свједочи, да барон Ванфи није посвећен у политику министарства иностраних дјела према Ватикану. То је увриједило угарску владу, и њени органи подигли вику противу грофа Калнокија, да даде оставку. Барон Ванфи похита у Беч, да с Калнокијем раскрети: један или други морао је падаати. Између два министра Владалац је посредовао. Попустио је и један и други — и олуја се стишала. Али на сваки начин, и у овој прилици, показало се, да је Будинешта јача од Беча. Кесар је упра-

вио писмо свом министру иностраних дјела, у ком му изјављује своје потпуно повјерење, и то је била наплата грофу Калнокију, што је отступило од прве своје изјаве противу барона Ванфија, назвавши у отвореном писму, управљеном овом посљедњем, понашање Албардијево у Угарској нетактичким, и обећававши, да ће односно тога учинити сходне кораке код римске курије.

Албарди се понашао, како је пристојало преставнику Папином. Било је сасвим неумјесно очекивати, да ће одобрити на свом путу владину црквену политику, или да ће према њој индиферентан остати. Кад влади угарској није пошло за руком, да одврати Албардија од његовог путовања, не може га окривљивати, ако се он на том путу понашао као великодостојник римокатоличке цркве и као тумач црквене поглавце. Тако је ова афера увриједила римску курију, и њезини односи са Аустро-угарском морају још више охладити. Албарди даље не може остати у Бечу, и чека се његов опозив.

Незадовољство у Бечу према Будинешти; незадовољство у Риму према Бечу: то су посљеднице повијех црквено-политичких закона угарских, — а да не спомињемо народно задовољство у Угарској противу данашње владајуће угарске политике.

Као што џам је брзојав већ дошло, нови избори у Грчкој поразили су Трикуниса, а подигли његовог сучарника старог Тодора Делијаниса. Три четвртине посланика у новој камари стоје уз Делијаниса, а једну четвртину састављају све остале групе. Сам Трикунис није могао продријети на изборима, и он је већ дао изјаву, да ниједан лист ни ниједан народни посланик нијесу овлашћени, да заступају његово гледиште у јавном мњењу и законодавном тијелу, што се сматра, да се он повлачи сасвијем са политичког поља.

Значајно је да се овај над Три-

кунисов догодио под неутралном владом Николе Делијаниса, коју састављају чисто људи дворски; а још је значајније, што се под овом владом тако подигао Тодор Делијанис, којег је прије три године Краљ Борђе једним декретом дигао са владе. Пошто су у Грчкој највиђенији политички прваци Трикунис и Делијанис, који највише у масама уплива имају, изгледа, да је Краљ увидио, да Делијанис одговара боље теником финансијском положају државе него ли Трикунис, против којег се отворено изјавио Престолонаследник, овијем својим присуством на народном митингу у Атини, услед чега је Трикунис, као министар пресједник, био дао оставку.

Неутрална влада још није дала оставку, али ће је замијенити нова, тек камара изабере своје пресједништво. Делијанис се сматра као човек од акције, чист карактер и ватрени патриота. Његов долазак на владу и пехотице напомиње покрет на острву Циру, који се од неког доба све више развија, у корист сједињенија са Грчком, од кад је лондонска влада у инглеском парламенту изјавила, да Инглеска није одлучила, да пошто по то продајује окупацију овога острва.

Односно јапонеког питања, „Журде С. Петербург“, званички лист руског министарства иностраних дјела, доноси:

„Јучер смо дошјели телеграм, који је расијао свако страховање односно положаја на далеком истоку. Спирједни пријатељским савјетима Русије, Француске и Немачке, Јапонека се одрекла присаједињења Лианонског полуострва. Ограничићемо се константирањем, да ће ова мудра одлука, што је побједитељ прихватио, само обезбједити положај, за који има да захвали својим побједама. Ова одлука стијече јој уважење образованијех народа, који ће се надати, да ће Јапонека, извидавши ране, што наносе и побједоносни ратови, опет се брзо лагити ор-

ганизацје и рада, хвала ком Јапонека све више и више приноси данак свјетскоме прогресу.“

Књижевност, умјетност и просвјета.

„БАЛКАНСКА ЦАРИЦА“ У Н. САДУ.

У.

Из „Србобрана.“

Ускршњи празници се свечано прославише и у новој позоришној згради у Новом Саду. Други и трећи дан Ускреса је одиграна „Балканска Царица“, чувено дјело великог Кнеза Николе.

О тој се драми у нас много говорило и писало. Сва наша публика је жељно очекивала да види умотвор српског владара пјесника; и прве двије преставе науцишно велику дворану. Свијетло име пшчево дошло је у та два вечера у позориште управо све наше Србе Новосађане. У недјељу посље Ускреса исти се комад, на општу жељу, давао по трећи пут: тај појав казује да гледаоце није више привлачило само име пшчево, него драмско дјело и представа.

Репертоар нашег позоришта стекао је овим комадом велико благо. „Балканска Царица“ одушевљава са „свјетских драма“ све Српство, гдје год буде оно посјеђивало наше позориште. Мало је драма постигло усјех, као што га је она имала и као што ће га тек имати. Она ће уз „Максима Црнојевића“, „Бој на Косову“ и некоје одабране народне биесрове остати трајан украс позоришног репертоара.

*

Многи, који су пошли на представу, а прије тога нијесу читали драму, држали су да „Балканска Царица“ није бити онака драма, каква се обично подразумева под тим именом; мислили су, да ће то бити прије каква драмска пјесма, налик на „Горски Вијенац“: да ће се већи дио представе састојати — не у радњи, него у дугачким свечаним декламацијама, да ће то бити, као што се обично вели „само декорације.“ Посље преставе су се ти увјерили наравно о противном. „Балканска Царица“ је права драма; пред гледаоце се потпуно развија радња, коју носе живо карактерисани људи, а јунак пада.

Намјера је овим редовима, да читаоцима, који нијесу видјели ту сјајну представу, прикаже игру глумаца, остављајући им да сами прочитају књигу до које је сада лако доћи.

су некад очевидно било морека корита, што познајемо по обамењеним остацима животиња и биљака, које се само у мору налазе, онда су то потреси били, који су уздигли оно, што је доле било, а друге височије дјелове земље спустили у дубину. У Сибирији има много брјетова, на чијим се висовима налазе каменити остаци слонова и палма. Исто тако се услед поморских трусова издижу острва често од потопљене величине, која су се првином састојала од руневине и лаве, али су се у течају времена покрила плодноном земљом, те послужила људству за мјесто обитавања и за прехрану. Но наравно да земљотреси много ређе раде творилачки у размјеру спрема тога, колико разоравају. Због тога, а нарочито и због тога, што су тако тајанствени у својим узроцима, људство се од вајкада необично бојало трусова, а еујевјера је још и новчавала страхоту њихову.

Најстарији вијест о потресу находимо у старом зајвјету Библије, гдје на клетву Моисејеву земља прогута зајвереничку чету Коре и њега самога. Библија још једном спомиње потрес земље и то онда, кад је Исус умро, кад су се гробови отворили и мртви устали из гробова. У старом вијеку спомиње још само римски природословац Плиније потрес, кад је при пронасти Помпеја и Херкуланиа пловио на својој лађи поред обале Средиземнога мора и видио, како се вода, у далеком простору нагло повлачила од земље. Пшчевија онаква потврдила су то и показала, да море у таквим случајевима на назапредан начин назад струји.

И ако су на срећу ријетки извјештаји

ЛИСТАК „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА.“

ПОТРЕС.

Скоранији потрес прве ускршње ноћи с тога је један од најчудијих међу овим природним појавама, што му се област растегла на огромни простор, те су се због потреса многи милиони људи које узбунили, које оштетили. Област овога потреса, који је један од највише распрострањених, што су икада онажани, претеже се преко региона јужних и источних Алпа, подручје Краса са средиштем Љубљаном, преко Тиролеке до долине Етена и Триента, за тијем преко Ломбардијеке равнице до Флоренце и на Тиренско море, даље према истоку преко Истарског полуострва, дијелом и преко Кварнера, према Југонетку дуж горја хрватског приморја, Боене, Хрватске и Угарске. У томе правцу и подручју бјеше од прилике и познати загребачки потрес од 1880 године. Пошто по мишљењу директора централног завода за метеорологију у Бечу, професора Хорна, није невјероватно, да ће се потрес поновити, као и онај у 70-тим годинама, и да ће се, као што је и онда било, у подручју Краса опет сурвати, испуцати земља, образовати у њој нове подземно пећине и лијевци: то је у толико унутније, да се ова још увијек непотпуно објашњена природна појава са научном гледишта поближе размотри.

Како постаје потрес или трусе, то још није објашњено и ако задира чак у праисторију земље. Научне теорије о томе

су чак у сукобу међу собом. Некад су научне главе обненито мислиле, да ватрена језгра у земљи развија гасове, који у тијем провалама траже себи одушке, а многи виђени научњаци још и данас тако мисле. Но у једном дијелу данашњих наука, нарочито међу стручним геолозима, мисли се да узрок трусу ваља тражити у томе, што се у земљи руше шупљине, пећине. Мисли се, да то бива отуд, што вода подлаче унутрашњост у земљи.

Дакле у пријашње вријеме мислило се, да је потрес вулканска поријекла, а новија наука на томе пољу принијела томе само нешто на и то доклина значаја. Ако на пр. услед јаке провале Везува без сваке сумње може да настане трусе, онда ће се тај трусу куд и камо у мањој мјери и растојање осјетити, него ли онај трусе, који настане услед тога, што су се у земљи провалиле некоје шупљине. Александар Хумболд сматрао је трусе као реакцију (отпор) течло ватрене унутрашњости земље против већ изхлађене земљане коре, а Рудолф Фалб је опет одскора поставио хипотезу о унутрашњем течно-ватреном мору са осјеком и пливом, која временом пољају сунца и мјесеца може понекад да наонасте скокомнице на пре-пшиму.

Имаде и трећа теорија о трусу, а та се зове „тектонска.“ Геолог професор др. Суес у Бечу први је упозорио на то и многа су онажања потврдила његову теорију, да се потреси у дужини извјесних линија, које се зову потресне линије, многобројније догађају, и да ове линије или успоредно леже са великим ланчаним горјем, у ком се случају зову лонгитудинални

потреси, или стоје у правом куту са уздужном осовином дотичног горја, у ком се случају онда зову трансверзални потреси. Подударајући се са повијем пазорима о постанку горја, сви се потреси тумаче као знаци, да се занети дјелови земљане коре раскидају и премјештају тамо-ома и у највише случајева стоје у свези са старим линијама дислокације. По томе има крајева на свијету, који обилују овим тектонским потресима, а исто и крајева, који су оскудни у њима, у којима се или никакви провални трусови не онајају или само мало.

Оно мјесто изнутра у земљи, из којег произлази потрес на се даље распростире, зове се трусно средиште. Разумије се, да оно мјесто, које лежи непосредно близу знад тога средишта, прво и најјаче осјети потрес. То се мјесто зове епицентрум. Ударца, који бива одоздо на више, он ће у свом распрострањању у толико дошњије и у косом правцу достићи јакако она мјеста, која леже подале од средишта. Исто је тако наравно, да у овом случају покрет може бити само дјелемично сукцесоран, т. ј. да иде одоздо на више, већ махом да је ондулаторан т. ј. са стране. Понекад се покрет на некојим мјестима врти, а то зависи од тога каква је земља, кад се наше дјелови оне земље, која се тресе, наоде само у релативно лабавом агрегатном стању. Снага ударца, брзина у распрострањању потреса и његова опасност зависи нарочито од каквоће и чврстине стијења.

Потреси су ваља шрали веома значајну улогу при постанку појединих периода онога, што ми називамо постанак земље. Ако данас находимо горје и долине, које

„Балканска Царица“ је романтична драма. Начин израде спада она у стару, романтичну школу, која се је пресвијела, остарала, и од које још има мало, врло мало остатака. Тамо на западу, у великом свијету, одакле се данас шири свјетлост културе, у књижевностима овлада је са свим други правац, реализам, на сушрот оном старом, романтизму. Нас Србе, који са своје мањине заостајемо једним кораком иза великих народа, данас објсвајају тек први зраци оне силне свјетлости, што гори тамо у даљини. Наш велики приповједач је са својим друговима тек отворио вратнице на згради, коју би овдје упоредио са нашом литературом, и пустио је да сине нова свјетлост у њу. — Према књижевности, односно драми равна се и глумачка умјетност; нова књижевност, нова драма на друштво и глумци. Глумци на западу не играју више своје улоге као што се од прије играло; када пјесници почеше писати драме новим правцем, у том су новом духу глумци почели стварати и своје улоге; њихови глумци стварају данас „реалистичне улоге.“ Наши су пак глумци одрасли на даскама, гдје се играла само она стара, романтична драма; они су још од оне старе глумачке школе: они не „говоре“ своје улоге, него их декламују. У томе лежи велика разлика између модерне и старе глумачке умјетности. У тој старој вјештини су по неки од наших глумца дошли до заслужене славе као н. пр. Вујића, Миљковић, Ружић и Спасић. Таки глумци, који су се учили на старој драми, кад играју модерну, покваре ју, а њихова игра остане без успјеха.

Нека послужи за примјер нови комад, који је прије десетак дана представљан у истом позоришту — „Марија.“ Та је драма требала да буде у сваком погледу модерна. Успјех представе је био врло мален, те тако ће се драма тешко одржати на репертоару. Наши глумци изгледају ми у таквој прилици као што би ми изгледали — стари јунаци, који се борили на Косову, да устану из гробова и да наставе живјети данас међу нама нашим данашњим животом. Наши глумци једва да умију данас још одиграти модерну драму. Права успјеха могу они постићи у оној драми, која је писана оним старим правцем, у ком су они „код куће.“ У том правцу је писана „Балканска Царица.“ Она је узоран примјер романтичне школе, у њој су наши глумци у „свом елементу.“ Њима треба „Балканска Царица“ да постигну највећи успјех, што га могу постићи — „Балканској Царици“ су потребни оваки глумци као што су наши, да би им труд био награђен успјехом, као што га је било о Ускреу. То се је једно с другим нашло, и ту везу је крунисао успјех, које је одијело то знаменито дјело.

Двије се улоге највише истичу у драми. Једно је Даница, кћи једног владетелића Зетског, и вјереник јој Станко, млади син гошподара Црне Горе Иван-бега Црнојевића. Њих двоје носе драмску радњу. Карактери њихови јако унадају у очи. Духовне су им особине врло развијене, тако да лако долазе у сукоб са људским, друштвеним законима. Идеали их њихови тако силно привлаче, да ни једно од њих нема моћи да их у себи сузбије и савлада. Међутим, у обоба има нечег племенитог, узвишеног владарског.

Даница искрено воли Станка, али њиховој свадби стаје на пут његово издај-

о потресима, ипак се може рећи, да не прође дан, а да ма гдје на свијету нема потреса. По себи се разумије, да о потресима у пустином дивљим земљама или на дну океана не можемо ништа дознати, у толико мање што не чине никакве штете. Труе је по себи тако честа појава, да не заслужује имена феномена. Да се потрес унапријед погоди, за то немамо никаква средства, али имамо веома подесну електричну справу, којом се може одредити, колико ће потрес трајати. То је т. зв. сисмометер или сисмограф, електричан апарат, у којем се усљед потреса затвара струја.

Потрес је у свако доба веома много пустино. У томе слабо има разлике. Куће се љуљају и пуцају, неке изгубе темеље те се сруше, а људи бјеже на чистину, да себи живот спасу. Један је од највећих потреса био почетком овога вијека у Хамбургу, који је скоро цео град разорио и упропастио велики број људских живота. За тијем је дуго времена био мир у Јеврону. Страшан је био потрес у Загребу 1880, и онај на острву Рикији у Италији 1881 и 1882 године. То је била катастрофа за цијелу околицу и многи су људи тада главом платили. И прошле је године било много жестоких потреса, нарочито у Грчкој. У Атини је 20 априла 1894 био први од оних страховитих потреса, који су у свој Грчкој огромно пустило; тадашњи труе наставио се и у јужној Италији, гдје је такође много на имању и животу пропало, за тијем дођоше на ред Цариград и Јапонска. У оиће се примјетило, да је опасност и штета у толико већа, у колико су куће од тврдог материјала грађене, те

ство. Она му је већ дала своје срце, које се не може више повратити, али руку му не смије дати — а пјесник се латно да нам покаже како ће у таквом несретном случају поступати женски карактер, као што је Даницин. Да видимо како је у књижи нацртан тај карактер. Она је прије свега „жена.“ Њему љубав не треба дати само у оним њежним ријечима него у цијелом њеном понашању прије рата. Она је весела као тица, чила и орна; све јој се мила. Како је искрена и немирљива после оне прве размирице! Он ју сумњичи пребацивајући јој невјерност, а она му после тога вели да га воли „ка“ јутарњи цвијет росу, што му пада на листиће.“ Ђубав је њена као и других дјевојака. Драгане су свуда једнаке. То се види из оне лаке и невинне љубоморе кад јој он прича како је у Турака, а она га пита „депотица бјеше ли тамо?“ Као они зачини који, бачени у воду, чине те се вода уокмења и пјенуни, тако и дјевојка која љуби: она је сва весела, лако прашта вјеренику сумњу, сва њена дјела потичу из љубављу напојене душе јој. — Друга црта њеног карактера је много интересантнија за нас. Та друга црта је њено родољубље, које је различито од патриотизма нашега женскиња; то је нешто ново у нас, који смо научили гледати западне јунакиње. Она није амазонка која „коња јаше, сабљу наше.“ Она не иде у бој да се бије, она вели својој друзи, која се боји за своје рођаке у рату: „Ти си сретна кад си могла на бој све то испратити!“ Она остаје увијек дјевојка, а при свем том патриоткиња, она је — Црногорка. „Да сам човек ја бих јунак била!“ вели она — Да сам! Најјасније су те двије црте њеног карактера оближене у ова два стиха: „О слави се под њим (т. ј. под шатором) сива, о биткама и љубави!“ Глумца која представља Даницу мора се трудити да изнесе пред гледаоце дјевојку која сања о ратној слави и љубави. — Трагичност Данициног карактера лежи у сукобу те двије, гореноменуе душевне особине њене; тај судар бива први пут кад јој Станко наводи лакше разлоге, с којих он мора бјегати у Турке. Она га наговара да не бјежи преко границе и због ерамоте и зарад љубави им. Докле год не сазнаје прави узрок његово бјегству, дотле му говори као вјереница и љубавница, чим пак чу из милих уста:

„Балканском трону сад похитајмо!
Уз пара ја ћу цар друти бити!
Рад Балкана се и потурчине,
Грехота није, вјеруј, Данице,
Балканска, реши, је ли Царице?“

у тај мах престаје бити вјереницом, она постаје Црногорком; сијевну муња из ока а одговори га њени смрвине као громови. После тога он одједанред промијени своје стаповиште, не наговара ју више, нићи наводи на бјегство, он не напада — устукнуо је, брани се. Она трза натраг руку коју му је требала пружити пред Богом и пред људима, његово је издајство као бри так мач пресекао њихову будућу везу пред свијетом. Она неће да буде његова. И као љубавница, не као вјереница дови кује му она оне лијене стихове, кад он усједа коња да бјежи испред потјере:

„Ох! не јаше, најугледниј!
И најхрабриј од јунака,
Ког из мога паручаја
Сад одводи намет лака!“

Он оде у Турке, поведе их на своју отаџбину, надне у боју и рањен лежи на бојишту, камо Даница долази да види ра-

се у крајевима, гдје су чести потрес, у том обзиру нарочито пазн на грађевинске прописе. Наравек да се високе куће, које слободно стоје, могу лакше срушити, него ли оне, које су у читавом склопу од зграда уграђене, а и грађене на жељезним траверзама мање је сигурно, него ли пријашњи начин грађена. Потгоњи потрес о Ускреу и ако је био један од највише распротрљених, ипак није стао много људских живота, али у толико више материјалне штете у самој љублани, гдје је највише пустино. Извјештаји, који оданле стижу о вељој људској невољи гласе веома жалосно, и што је немирна земља у својој утроби искривила и почињела, то ће и опет морати да загладе и неправе људска производна снага и човјекољубље на површини њезиној.

Из „Сар. Листа.“

ОДГОВОР Г. ЛАЗАРУ ЈОВАНОВИЋУ НА ЊЕГОВУ ПРИМЈЕДБУ ОДНОСНО БРАТОНОЖИКА.

У 14 броју „Гласа Црногорца“ у допису од 18 марта тек. год. између осталога кажете: „да се је увукла груба погрешка, да је Рудим Бољевич Братоножић обратио у православље, и да ниједна историја то не може повједочити, да су Братоножићи икада били Латини“; ту погрешку да је написао пок. Митар Ивечић, пишући земљопис Црне Горе, а сад се моје стране да се је поновила; даље кажете: „да је грехота латинити коријен правих Срба Братоножића, а да су икада били Латини — и то би код неког остало“; па и ја се

венике; ту се њих двоје случајно нађу и Даница не знајући ко је рањени турчин, пружи му кондир с водом.

„Ко је ово?.. суд овамо!
Не труј воде, отровнице!“

вришти Црногорка и отима издајци кондир са врелих, жедних усана. — Гледалац није видео Даницу од бјегства Станковог, ми не знамо шта се то вријеме догађало у њеној души: ми пијесмо видјели како је она испила горку чашу, коју јој је пружио последњи неколико капи — најгорчих! Борба у њеној души између моралне дужности и природне љубави није се за то вријеме довршила, али сад у тој носљедној сцени дошле су те двије најјаче силе до одудне битке. У први мах она види само издајника и потурчњака кога је судбина пустила да донадне тешких рана. Она трза кондир хладне воде, који му је пружио у незнању, али у тај мах угледа и лијене црте милога јој лица, и показује се љубав, та најмоћнија веза која спаја и ближи људе; силна ватра љубави коју је обавио густо дим његовог издајства избија опет у пламенове.

Да се светим?! Глас љубави
Првобитно то ми брани!
Твоја су ми мрзња дјела,
А мили ми твоји дан!

(Подиже му главу и даје му воде да пије.)

Долазе Турци, односе га на рамена а Даница остаје сама на позорници — сама на свијету. Турци су погучени, по бједне чете Црногораца се приближују, радост ће бити на свим домовима — само је она рањена „и по срцу и по души.“

Све је на свом добро мјесту!
Само биће ово моје
Што је данас празно, пуство,
Без никакве цјели своје!

Сва жалост и празноћа њеног будућег живота излазе јој пред очи, и она, не могући у њему сагледати ни једне свијетле тачке, бјежи испред своје будућности — прекида свој живот... она есочи у Морачу.

Улогу Данице је играла г-ђа Лукићка. Велика тешкоћа те улоге за наше глумице лежи у вјештом спајању оних двају црта Данициног карактера. Ђубав женску и оно црногорско родољубље треба вјешто египити, да би глумица гледаоцу вјерно представила Црногорку, као што ју је велики пјесник вјерно описао. Она мора тако своју улогу одиграти, да на гледаоце учини утисак као што га добију они, који се дуго баве вјештачки његованим цвијећем кад виде лијен пољски цвијетак, кога је природа у слободи одјеговала. Госпођа Лукићка је добро одиграла своју улогу, — ко је прије преставе читао књигу на према читаном створио себи слику Данице, видно је на позорници своју замисао остварио. И спољашња појава умјетнице је прикладна за оваку улогу: висока, египита и лијена. Понеке споредније мане, којих ће у току времена нестати, не кваре главни утисак. Играјући Даницу може г-ђа Лукићка створити своју ремек-улогу.

Станко је млади син гошподара Црне Горе. Насљедник престола је старији син Ђорђе. Између браће је велика разлика: Ђорђе је озбиљан, забавља се државничким пословима, образовање које је добио у младости нало је на њега као сјеме које пада на плодно земљиште, он је конзервативан карактер — „добар син у оца владара.“ Станкова пак нарав је са свим различна од братовљеве. Он је бурна при рода, лакомислен младић који слијено јури

с вама потпуно слагом, да одиета ниједна историја не може повједочити: да су Братоножићи икада били Латини; него су блии, и сад су, и бити ће, чинио овизиано српско племе; а да Братоножићи никад нијесу били римокатоличке вјере, то сте на погрешном путу, кад кажете: „да ниједна историја то не каже“; јер Мидугуповић, у својој историји Црне Горе, на стр. 25 пише: да је митрополит Рудим Бољевич повратио у православље Куче, разумјена јући туп Дрекаловиће и Братоножиће; то исто каже и „Грл. ца.“ црногорски календар за годину 1835 и 1836; а то исто тврди и Павлиновић у својим податцима за историју Црне Горе на стр. 157; на мислим, да би се и још код ког то напало. Повјесница Срба учи свакога — коме је до рука дошла — да су римски Папе на јата разашивали читаве регименте свештеника по свим српским земљама, да шире и проповиједају римску вјеру, и да су римокатолички свештеници, прије доба Немањина, прекривали били све српске земље; па то наставили и после, пронагандирајући и преводели народ из православља у католицизам; а особито одио им је то за руком у вријеме кад се многи српски народ, због неносљивог турског јарма, преселио преко Саве и Дунава, под власт аустроугарску.

Тако су, Братоножићи, као и многа друга српска племена, пријешли из православља у католицизам.

Ви г. кад кажете: „да Братоножићи нијесу били никад Латини“ — тврдите и још народним предањем; истина је, да су народна предања неосјељиво благо, код свих народа, а понаособ најскупље за нас

за славом и чашћу. Величина, сјај, царство и круна је мета његових жеља, а карактеристично је да он ни сам не зна пута којим се долази до тога. Њему је све једно, он не бира средства којим се поствизавају његове жеље. Он личи на оног путника који је негдје у даљини видио свјетлост и појури онамо, па не тревнице гледајући у свијетло и не пазећи преда се пао у воду. Он је рад „напатрон уздигнути чак у облаке,“ а међу тим он државна важна акта набада на коње и не мари ни Дубровчане ни Млетке ни Турке. Могло би се рећи, он би и сам у облаке, али да полети, а не да гради љествице па да се по њима мучно пење. Он радо води војску у рат, али њему није главна намјера помоћ савезнику, него он вели: „Може бит“ тамо стети ћу славу,“ или: „А да славом покријем се прилика се мени дала.“ У првим појавама га упознајемо као славољубива и лакомислена човјека, који тражи само уживања (на представи није требало пропустити ону карактеристичну веселу пјесмицу коју он пјева полазећи у лов;) једном ријечју, човјека са пуно средњовјековних особина. — Такој природи, као што је Станкова, долази лукав Турчин, султанов посланик. Примамљивим ријечима описује му величину и сјај државе и султана турског.

Ах, слатко је Турчин бити;
Човјек друго што бит може?
А што Турчин ти нијеси,
Књаже млади — жали Боже!

Што је Ловћен спрм Балкана?
Што је Иван при надиши?
Син Иванов ти си мали —
Син султанов био б' виши!

Што ће борба, што ће муке
И залудно опирање —
Кад ме, слуге и меј, краљем
Остаје ти за бирање?!

Те ријечи падаху дубоко у њега, чак на дно душе његове и дубоко се тамо уншвахоу. Нове мисли овладаше њим, једини идеал му постаде од тога доба „Балканско царство.“ При помисли на његову царевину, на њему као да игра месо од силне жеље; пред очима му лебди идеал сјајни, балканска круна. За љубав њој он жртвова и оца и брата и вјереницу и отаџбину, — он постаде издајником. И када га вјереница еријета на бојишту рањена, он се и тад не каје:

„Еј, радиј сам и овако
Него пузат у шпанце!“ —

Станка је играо г. Ружић, још увијек љубимац наше позоришне публике. Тешко би се и нашло међу садашњим члановима ко би боље одиграо ту тенку улогу. Г. Ружић је играјући Станка представљао одушевљена и бујна млада човјека, али није показао младића, који је спреман и да учини велико зло, и то таково зло као што је падајство за владарског сина; кад му гуслар пјева пјесме у којима се проклињу издајце, и у цијелој тој појави г. Ружић је још увијек безбрижан. У оним монолозима би требало да казује гледаоцу грижу савјести — понашањем, узбуђењем и страхом. Том грижом савјести се и тумачи онако пријатељско понашање са слугом; он зове слугу да га разговори исто као што се у Шиллеровим Разбојницима оне страшне ноћи разговара гријешни син са старим слугом; за то Станко и тражи гуслара. Међу тим је он те пуне поезије стихове само лијено одекламовао. Господин Ружић је без замјерке одиграо љубавника и вјетропира Станка.

Србе, јер су била жива обрана српског народа, кроз тешка времена прелазила од покољења на покољење и очеличиле Србе, те су остали на свагда вјерни свом имену и својој народности.

По примјетило се, да се фактични догађаји вазда не слажу са народним предањем, а зна се и то, да историја не трпи анегдоте.

Невјероватно је и то, да су сви Кучи примили православље због једног љевојца, — кћере војводе Пеја Станојева, која се је удала за Лалом Дрекаловијем —, него је вјеројатније, да су то учили по свом убјеђењу а настојавањем црногорских митрополита гошподара; а знамо и то, да сви Кучи нијесу Дрекаловићи.

Ви кажете: „да је грехота латинити коријен правих Срба; а да су били Латини — и то би код неког остало.“

То је сасвим нешто треће, које засеже у нашу народност, а не тиче се ни мало вјере; а треба сваком, а особито нама као учитељима, знати и морамо знати: шта је народност, а шта је вјера? И колико се разликују једна од друге?

По нашем назначењу били би Срби само они, који су православни!

О како бисмо остали доста сиротни! Колико бисмо јуначких и челичних Срба изгубили, по раскомаданим земљама српског величија!

Колико је само наше браће, римокатоличке и мухамеданске вјере —, које све покријева српско небо, а грије мушка српска крва!

Зар су многи Срби, — који живе данас под аустро-угарском владом престали

Остале особе стоје већином у позadini. Кнеза Дејана је г. Лукић одиграо на онште задовољство публике. Он је показао право црногорско родољубље и јунаштво. — Г. Спасић је играо Ђорђа, старијег брата Станковог. Та улога не спада у дјелокруг истог глумца. Ђорђе је миран, озбиљан, будући дипломата — пјесник га је у драми нацртао тако да читалац читајући књигу види у сину слику очеву — „биће исти отац,“ кажемо у обичном животу. Г. Спасић, чији је темперамент буран и одушевљен, направно је и Ђорђа таквим. — Сваке хвале је вриједна игра г. Николића (Даничиног оца), који је врло вјерно одиграо старца-јунака, у кога нема хитрине ни лаких покрета (којих је и сувише било у госп. Лукића); старачку очинску тугу над рањеном ћерком одиграо је дирљиво, умјетнички.

Видјело се да се и сви остали глумци трудише, да покажу сву своју вјештину. Управа је (осим двије три по све незнатне замјерке, на пр. оно грљење које је изазвало нестрпљење у публици), веома zgodно удесила драму за позорицу. Све је то скупа допринијело, да су гледаоци у та два вечера потпуно уживали гледајући велики пјеснички умотвор.

Пера Богдановић.

(† Протопоп Никола Беговић.) Велико српско срце једног од најзаслуженијих Срба у Троједини престало је куцати! Протопоп Никола Беговић, узор српског свештеника, нема више међу умиленим борцима и радницима за српску народност у Аустро-Угарској! Благодарно Српство највјерљивије се одважује да одавало тужној вијести из Карловца, где се с великом поштом и опћим саучешћем склопи гроб над заслуженим Србином, покрај славног гроба митроносног пјесника, бесмртног Мушицког. Сви српски листови пишу о протопопу карловачком с највишим милостом. — Загарски „Српски Глас“ доноси ове податке: „Никола Беговић родио се у селу Беговићима, у П Банској цуконији, године 1821. Пошто је у Крајини изучио немачку школу, свршио је богословију у Карловцима и Пашком. Био је успособљен за учитеља и учитељство је у Коштајици. Био је послје рукоположен. Провео је прве године као парох у Петрињи и Перни, а од 1862 све до своје смрти у Карловцу. Прото Беговић још од младости истакао се као књижевник и народни борац. Како се за честита Србина, необична срца и ума, као што у њега бјеше, све на једну своди, о њему се може казати: да је био даровит, неуморан и неустрашив радник и вођа у народној борби. Биран је у загребачки сабор и ту је подизао глас свој против крајинског милитаризма и бечког апсолутизма. Биран је увјек у српски народно-црквени сабор и ту је увјек бранио црквено-просвјетну аутономију. Увјек у сабору, сваком приликом у Крајини, био је десна рука Милетића. И послје ужа снос страдања овога војводе народнога, Беговић је остао на свом мјесту као неустрашиви часник старе народне гарде. Године 1867 ишао је на славенску изложбу у Москву. Био је одликован медаљом, што је послао на изложбу народно одијело из Горње Крајине. Одушевљењу своме на овоме „хацидуку“ дао је одушка у красној пјесми, намијененој стародревној Москви, коју је штампао у српско-дјалатинском „Магазину.“ Ради оволикога рада, стјецано

је љутијех непријатеља, колико је био стекао пријатеља и поштовалаца. Још док је био у Петрињи, хтели су проћерати Беговића из све Крајине, јер се противио унијаћењу. Бранио га је владика Евгеније Јовановић, а послје, патријарх Рајачић. Кад је године 1875 почео устанак у Босни и Херцеговини, који је послје наставаљен ратом Србије и Црне Горе, прото Беговић подупирао је овај устанак, као и сви остали Срби из наше монархије и где их је год било. Али проту тужине, да ради „за српску идеју,“ да ради „за Србију,“ и с тога је затворен био у тавницу. И ове патње, и оволики рад, не сломише и не превине прота Беговића. Писао је по новинама, издавао је књиге црквеног садржаја, купио и штампао народне пјесме, старао се за школе, подизао омладину. Са најмилијим успоменама из свог новинарског рада ми ћемо се увјек благодарно сјетати прота Беговића. Од старијих и виђенијих Срба он нам је први, одмах, почео слати извјештаје и чланке, највише о стању српскога народа у Крајини. За наш лист увјек се заузимао и кроз овај лист његовао је свијест српску и духове подизао на отворену и поштenu борбу.

Прогонства нијесу могла санети дух прота Беговића. Оборила га је неумитна судбина, као и Краљевића Марка.

Оваки људи не умиру без напљества. Прото Беговић оставио је углед и оставио је млади нараштај, који је он узгојио.“

Београдски „Дневни Лист“ вели на гробу његовом:

„Прото Беговић отишао је своме свитељу Сави да сједне међу Хаџи-Рувима и Хаџи-Веру, а отишао је мирне дупе, јер је своју дужност као мало који српски протопоп извео, сијући српске ријечи и добра дјела, из којих поникоме храбро чете неустрашивих чувара Српства и Православља по Крајини љутој. Глас о његовој смрти затутио је жалосно од Велебита и Жумбачких гора, Пљешивце и Огорелце, а тешко погођеном крајинском Српству придружиће се сва остала браћа са изразом благодарности свега српског народа. Слава и вјечна успомена великом и ријетком протопопу Николи Беговићу! Слава владци Његушу — крајинскога Српства... Слава крајинском крилу борца Милетића!!!“

И с Ловћена, на који је српски протопоп с љубављу и с поносом гледао, српска вида спушта цвијетак признања на гробу заслужног мужа.

Вјечан покој и вјечан спомен узор српском свештенику!

(Огледа новог листа.) Примили смо сљедећи позив родољубима:

Живећи у вијеку сасређивања народности и ширењу и утврђењу народне просвјете и обичаја свијетовних и вјерозаконских, што све Србина Србином чини, као и с погледом на то:

1. Што се је Бугаризам стално одомаћно у вилајетима: Косовском, Солунском и Битољском и што се је толико осилио, да рупи и тамани наше историјске споменике и све манастире, које нам турско нестогодишње господарство не упропасти, поред тога, отимају општине и школе, које су нам дозволом од преузвешеног нашег моћног Цара и Високе Порте оборене; даље, како је слава и баљвак, обилежје српског живља искључиво од свих других

Зар је племе Мркојевићи Турци, пошто су из православља пријешли у мухамеданство? А зна се да су не давно били сви православни; они то сами причају, а у свако село има црква, је о Ђурђеву дне и о Спасову-дне носе прилоге, за здравље своје и своје стокe; а бивеш читао од дописника по нашим листовима и о светом крсту — којета народ зове и „крст Мркојевићи“; — те га сваке год. о Духовима са великом побожношћу изнесе на Румију православни, католици и мухамедани. А зна се и то, да су сви Мркојевићи, све сами досељеници из Црне Горе, и да је то чисто овијано српско племе мухамедове вјере.

Пишући ово, сматрам да не засеже ни у колику у личну полемику; него у колику гођ радио сам, да се разјасни једно питање са историјског гледишта, а мојемо се срести са доста заплетеним и нејасним фактима у нашој историји; на савјествовао бих свакога, као и самог себе: да за све оно, што би коме било нејасно — а што спада у границама наше историје, обрати се с молбом пречасном гоп. архимандриту И. Руварцу, а пречасни г. Гуварца, та најјаснија данас историјска звијезда на српском небу, неће доказати у ницији хајтар, већ, у хајтар истине: што је, је; што није, није!

Бар, на Ђурђев-дан 1895.

Миращ Вукић, учитељ.

народности, то су се Бугари окомили свом силом својих куљених апостола — учитеља, да народу у та три вилајета отуђе, омрачу и забране ове дивне а и јединствене обичаје, које је и свега православна црква благословила и у своје свето врло у заштиту узела. Бугари не зазиру да употребе у својој агитацији ни најгубље неистине, на ни клевету, оцадање, обману, нишинуажу, подметања, најзад отров и подмукла убиства, само да одрже и даље свој шовинистички народносни утицај у школи, а у цркви неку смијену између право-славне и унијатске вјере, а ову је секту свето православље апатемом од себе одбацло.

2. Што је држање грчки духовни поглавара, као писноца свете, највише црквене власти у православној цркви допринијело — стварању бугарске неправославне Егзархије — противу које, сво најодушевљеније устајемо, како са гледишта вјерског, тако и са народносног, јер је Егзархија извор све ове пометње и у школи и у цркви у сва ова три вилајета — те ћемо пријатељским опоменама и скромним молбама учтиво скрћати пажњу, да се никад више не истиче Јелинизам над Православљем, од врховних свети отаца — Патријарха — ондје, бар, где би он (Јелинизам) био неприродан и штетан за онај морални, народносни, вјерски и просвјетни утицај, који престо православља дугује својим вјерним.

3. Што Православље, Католицизам и Ислам могу у свој пространијој царевини отоманској од Стамбола до Велебита раме уз раме ићи, као што и у цијелом другом образованом свијету бива; као и то, да животни интереси српског пласмена, — које је на разне вјероисповјести пејскама и које и дан-данџи језуитизам у осторуким облицима вјерским и просвјетним једну вјеру против друге подстрекла и тим фанатичку мржњу подржава међу разним вјерама наше народности, а све у свом сопственом интересу на штету и срам српског пласмена и вијека у коме живимо, — да су, дакле, наши животни интереси у тијесној и нераздвојној вези са срећним, дугим и мирним животом цијелокупне и у јединству одржане моћне отоманске царевине; те је неопходна потреба да се чврсто, трајно, братско и вјечно пријатељство међу Србима и Турцима тако утврди и у склад доведе, да осигура нашој народности миран живот и развоје на пољима: вјерском, просвјетном и народносном, што би замијенило језуитска ровеља и политичке агитације унијатских и католичких мисионара и талијанске и аустријске утицаје у отоманској царевини.

4. Што су Босна и Херцеговина као саставни дјелови отоманског Царства да нас у неком изузетном и јединственом положају на кону јевропском; тако, да право и истинито стање тих двију земаља са гледишта начина управе данашње и пређашње (отоманске) није у стању ни најоштрије родољубиво перо сравнити, а ком ли све данашње биједи и невоље вјерно описати. — Зато ћемо сва срствва употребити да порадимо, да се данашњи чудновати, привремени и загонетни начин управе у Босни Херцеговини што прије замијени сталним, правичним и природним.

5. Што српска јавна гласила не узимају довољно учешћа у питањима о цијелокупном начину живота отоманских Срба и њихових правих пријатеља, с којим су у тијесној и нераздвојној заједници, нити у једнодушности сагласности побијају оне измишљене гласове, које у добро смисљеним циљевима бугарске и аустријске штампе кроз Јевропу проноси о аулумима, које, сапћим Турци над Хришћанима врше; нити износи богате народне умотворине, те да како с тим тако и с цијелокупним народним животом отоманских Срба упознају Србе у другим областима као и цијели образовани свијет; нити имамо ни једног јединог српског народног гласила, који би редовно обухваћао, бар летимичним општим прегледом, цијелокупну српску просвјету, цркву, друштвени и народносни живот српски по свима областима и државама, где живи наше, многобројно, витешко и мудро, но несрећно племе српско.

С погледом на све ово, као и на много што шта друго, што с овим у нераздвојној вези стоји, једно коло младих Срба из свих области где Србин живи, а већином из отоманске Царевине, прима овим на себе претешку дужност, да овај часни а по обиму и садржини велики задатак тако изврши да попуни ову празнину, коју ми сви, ево, тако јако осјећамо и зато је ријешено, да се покрену једне новине под називом „Балканска Вила“ — гласник отоманских Срба, који ће подицу оправдати овај назив, а претресаће свестрано питања везанута у горњих 5 тачака, као и сва њима слична, тоном и садржином достојним једног збиљног родољубивог гласила, тако, да и противници српског просвјетног напретка морају водити рачуна о радима овог народног гласила; даље, да први број изађе 9—IV—95 год. у формату „Српских Новина“ и да се од тад јавља читавим сваке недеље; да цијена листу буде: за Србију 10 динара у сребру, за све друге земље 20 динара у злату.

Благодарни Краљевини Србији на гостопримству ми ћемо се врло пошрно бавити приликама у Србији а тако исто и Црној Гори, а с погледом на страначку поједу и Србији заузећемо положај: у Србији има само Срба.

На Цвијети 1895 год. у Биограду.

Уредништво

„Балкан. Виле“ — гласника отоманских Срба.

(Листови.) Изашла је IV свеска „ЛУЧЕ“ за април са овим садржајем:

1. Наука и Белегтристика: 1. Заробљеник — пјесма Алексеа Шантића; — 2. Наметнут претон — напсео Лука Јововић; — 3. Са мрачне позорице — пјесма Стева П. Бешевика; — 4. Зигфрид Сигурд у Нибелундизма — пне проф. Л. Т. Перовић; — 5. Имитације грузијским народним мотивима — пјесме Ж. Драговића; — 6. Панелавизам од професора В. Ламанекога — преводи с францускога А. Вукотић; — 7. * * * — пјесма Ваца Енжукевића; — 8. Сакја-Муни, легенде о Буди, написао Шире — превео с рускога Марко Драговић; — 9. О подјели рада у природи и човјечјем животу, написао Е. Хекле — превео Ј. Кујачић; — 10. Спас — пјесма Новице Ј. Николића; — 11. О српском језику — пне В. Радојевић; — 12. Војничке студије — пне сфидир П. Митровић; — 13. Нешто о вјештини мачевања — пне проф. Мило Ковачевић; — 14. Домаћи лијечник — пне Др. Клеант Теодоридес; — 15. Писма из српског устанка — првопбно Р. В. Поповић.

II. Народне Умотворине: 1. Издаја Грујичине љубе — јуначке пјесме из збирки С. Радуловића и Б. Средаковића.

III. Књижевност: 1. „Пјесник и Вила“ од Николе Г. — пне Јован Рогановић.

IV. Шала и Забава: 1. Анекдоте вешном из медицинског свијета — прикупио Др. Клеант Теодоридес.

V. Разне Биљешке.

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ.

Цетиње, 5 маја.

(С Двора.) Њезино Височанство Књазига Милена из Италије пошла је у Хајделберг код лекара, који су Је прије три године оперисали. Отолен ће по свој прилици на воде у Карлсбад, које су јој исти лекари и прије преноручавали. Њезино Височанство на цијелом овом путу осјећа се потпуно здраво.

(Личне вијести.) Прошле суботе повратила се из Млетака гђица Мертваго, начелница дјевојачког шетитута. — Г. генерал Милиновић аустроугарски министар резидент на Цетињу, повратио се са својом госпођом на своје мјесто. — Г. Нико Матановић, наш министар финансија, повратио се са свог пута. — Г. Полз од Ивоај секретар француске легације, послје дугог бављења у Француској повратио се на Цетиње. — Г. Јован Сундечић стигао је из Котора у нашу средину.

(Одликовања.) Његово Височанство Господар изволио је одликовати Његово Превасходство Ректора Царског Варшавског Универитета г. проф. Павла Ивановића Ковалевског I-јем степеном Дашилова реда, а г. Лаклића Јалевића свештеника, и подкомандира Перута Војводића из Васојевића, г. подкомандира Машалу Кустодију из Никшића и г. Ђура Богдановића из Цариграда V-јем степеном истога реда.

(† Кап. Андро Ђурковић.) запоједник нашег пароброда „Јарослава“ преминуо је у Расну, свом родном мјесту, у најбољој мушкој снази. Кад је ова тужна вијест стигла на Цетиње, управљена су фамилији покојниковој многобројна саучешћа у жалости за добријем Србином, који је са свијем жаром своје патриотске дупе и стручничјем знањем служио одавно Црну Гору и Господара. Спровоод му је био величанствен, на који је похитало много виђенијех људи из цијеле Воке; а били су заступљени и његови пријатељи са Цетиња. Нека му је лака црна земља и трајан спомен међу нама!

(Изванредни вајарски дар.) Станко Јешетић, зидар са Мокриша из Воке, младић око двадест година, израдио је

